Dierwelzijn in het groene mbo

‘Enig benul van ethologie’

Hoe gaan de mbo-opleidingen dierverzorging, paardenhouderij en veehouderij om met dierwelzijn? En hoe moeten ze dat doen volgens de dierbeschermers? Docenten en enkele dierenbeschermingsorganisaties aan het woord.

Kees Janse, docent dierverzorging Groenhorst college Barneveld: “De eerste lessen dierenhouderij van alle nieuwe leerlingen van het Groenhorst college gaan over het begrip welzijn, daar beginnen we mee. We willen dat ze weten wat dierwelzijn is: het streven van de mens om een dier zoveel mogelijk natuurlijk gedrag te kunnen laten vertonen. Tegelijkertijd gaat het dan over de praktische bezwaren die je tegenkomt, zoals beperkte ruimte. De leerlingen dierverzorging moeten in hun eerste jaar een dag meelopen op een commerciële veehouderij. Ze hebben vooraf vaak een mening over zo’n bedrijf. Nu kunnen ze hun ogen goed de kost geven, vragen stellen over het welzijn van dieren en zien wat zo’n bedrijf er al dan niet aan doet en in investeert. Doel is dat ze leren discussiëren op basis van argumenten en niet op basis van emoties.”
“Naast kennismaking met het begrip dierwelzijn en het maatschappelijk aspect ervan, is de reden voor de aandacht hiervoor het biologische aspect. Als dierverzorger moet je de aard van het beestje leren kennen. Welzijn voor een slang is iets anders dan voor een hond. Halverwege de opleiding dierverzorging is er het vak ethiek. Dan behandelen we de zes bestaande wetten die met dieren te maken hebben. Het doel is dat ze vanuit hun praktijkervaring die wetten kunnen lezen en toepassen. En zonodig kunnen ze op basis van hun kennis iemand die zijn dieren verwaarloost aanklagen.”

Harrie Hermans, docent veehouderij Helicon opleidingen Boxtel: “Bij de meerderheid van onze leerlingen ligt de voorkeur bij de melkveehouderij. Daar is de lesinhoud van de verplichte deelkwalificaties dan ook op gericht, ook wat betreft welzijn. Voor de varkenshouderij kun je welzijn veel meer gerichte aandacht geven. Het is een onderwerp dat in de eerste of tweede aan de orde komt bij diverse deelkwalificaties. In de melkveehouderij komt welzijn verder aan de orde in de vorm van bijvoorbeeld duurzaamheid (levensduur) bij fokwaardeschatting stieren en koecomfort bij huisvesting. We gaan in op welzijn op zich: Wat is het? En op afwijkend diergedrag en de wetgeving. Dus de technische kant van welzijn en de kant van het dier. We behandelen de verschillen tussen de biologische en reguliere veehouderij. De theorie, maar ook de praktijk. Bij de bedrijfsstudie in het derde jaar moet de leerling een bedrijf naar keuze op diverse punten doorlichten. Daarbij komt dan als het goed is ook welzijn aan de orde.”
“In dit verband interessant is dat we sinds vijf jaar het project ‘Maatschappelijk ondernemen in de veehouderij’ hebben, voor de vierdejaars in Boxtel, Oss en Helmond. Kernvraag: hoe wordt er vanuit de maatschappij naar de veehouderij gekeken? De leerlingen verdiepen zich via literatuuronderzoek, internet en dergelijke in de visies van de overheid, de sector zelf, dierenbeschermings- en consumentenorganisaties. De reden voor deze verdieping is dat wij vinden dat je als toekomstig ondernemer er begrip voor moet hebben dat je niet eenzijdig kan bepalen hoe dieren gehouden worden. Je moet weten dat er op diverse manieren tegenaan gekeken wordt.”

Arie Wever, docent veehouderij AOC Limburg Roermond: “Het aspect dierwelzijn komt naar voren in verschillende deelkwalificaties, op het gebied van verzorgen, kwaliteitszorg en zorgsystemen (waaronder arbo, milieu, dieren, kwaliteit van het product). Op die manier is het geïnte-

FOTO: STUDIO ANDRÉ RUIGROK

▲ *Met de dierenverblijven op de locaties zou je voorop moeten lopen*

greerd in de opleiding. Verder komt het terug in de bpv-opdrachten, waarin de leerlingen zorgsystemen analyseren en bespreken. Het thema welzijn staat niet apart op het lesrooster. Wel komt de actualiteit geregeld ter sprake, zoals het bemestingsvraagstuk en een actie als 'Koe in de wei. Ik heb mijn eigen opvatting, die gaat richting de productiekant, en dat vertel ik de leerlingen ook. Het optimum voor productie kan anders liggen dan het optimum voor welzijn. Zoals voor productiekenmerken als melkproductie per koe per jaar en biggen per zeug per jaar. Maar vaak ligt het dicht bij elkaar. Bijvoorbeeld bij het slachtproces: het vlees van een gestresst varken is van slechte kwaliteit. Dierwelzijnsorganisaties vinden dat de producenten niet ver genoeg gaan in de maatregelen. Ik zeg: de IKB-eisen gaan al verder dan die van de Nederlandse overheid en de andere EU-landen."

Frits Gnade, docent en teamleider dierverzorging AOC Terra Groningen: "Met de dierenverblijven op de locaties zou je voorop moeten lopen vind ik. In de praktijk is het echter vaak: 'Is er een lokaal vrij? Dan doen we daar een knaagdierenverblijf.' Binnenkort gaan we in Groningen verbouwen en daarom kijken we nu goed rond bij bedrijven in de buurt om te zien waaraan een optimaal dierenverblijf per diersoort moet voldoen. Ook de leerlingen betrekken we daarbij. Die hebben er wel hun mening over. Die van een leerling van niveau 4 is dan vaak wel wat nuchterder en genuanceerder dan die van een leerling van niveau 2. We hebben zelfs wel eens de AID op bezoek gehad, naar aanleiding van een klacht van een leerling die vond dat de geiten er niet goed bijstonden. Dat bleek niet het geval te zijn. Toen we de AID vroegen om nog eens langs te komen om alle dierenverblijven te bekijken en suggesties te doen bleek dát echter niet mogelijk."
"Voor wat betreft het lesprogramma: in de eerste klas is er de deelkwalificatie verzorging gezelschapsdieren, met een klein stukje wetgeving uit het boekje van het Ontwikkelcentrum. Dit gaat slechts heel algemeen in op welzijn vinden wij. We bieden een aanvulling in de vrije ruimte, genaamd Verdiepen dier. Verder is er theorie over onder andere gedragsverrijking, dus hoe kun je het leven van en dier veraangenamen? In het derde dan wel vierde jaar gaan we dieper in op de wetgeving rond gezelschapsdieren. Komend jaar gaan de vierdejaars voor het eerst die gedragsverrijking zelf bedenken en uitvoeren voor een bepaald dier. Doel is dat ze erover nadenken hoe dieren in de natuur leven en wat voor een gedrag ze vertonen."

→

Animal Freedom

Bert Stoop, vrijwilliger Animal Freedom: "Het is niet zo moeilijk om vast te stellen wat het welzijn van dieren bedreigt; het is stukken lastiger om vast te stellen wat het welzijn van dieren bevordert. Vooral belangrijk is om je te realiseren dat bijna niemand verstand heeft van dierwelzijn. Want wie weet wat een dier zich goed doet voelen? Wij gaan over dierenrechten, wij redeneren: als het natuurlijk gedrag kan vertonen (een recht), komt het met dierwelzijn goed. Ik vind het belangrijk dat de leerlingen die zich met dieren bezighouden zich bewust zijn van het feit dat, hoe goed je een dier ook verzorgt, het blijft slechts een poging om het welzijn van dieren te benaderen. De omstandigheden waarin de meeste dieren worden gehouden, ook op een manege bijvoorbeeld, komen nu eenmaal niet in de buurt van hun 'normale', optimale leven.

Wakker Dier

Sjoerd van de Wouw, beleidsmedewerker Wakker Dier: "In de veehouderij is nogal wat mis. Zonder één schuldige aan te wijzen kun je stellen dat het uit de hand is gelopen. Niet voor niets heeft zelfs de minister opgeroepen tot een nationaal debat. Elke schakel in de sector moet de omslag maken naar diervriendelijke veehouderij. Wij hebben een educatieve film over de bio-industrie gemaakt met een lespakket. Dit past heel goed in de vakken maatschappijleer of biologie. Dierwelzijn staat immers dichtbij, het ligt dagelijks op je bord. Het lesmateriaal is bedoeld als bewustwording en voor discussie. En het wordt veel aangevraagd, ook door agrarische scholen. Ik denk dat wanneer een docent van een groene school een programma maakt, hij ook bij ons zou moeten uitkomen. Informatie en discussie is de basis en daarvoor zijn wij er. In de sector is het belangrijk dat men meer gaat denken vanuit het dier in plaats van vanuit het systeem en de bedrijfsvoering."

Henk Minkema, teamleider paardenhouderij AOC Friesland: "Het welzijn van het paard komt, met evolutie en historie, met name in het eerste jaar aan de orde. Het is een kuddedier, heeft beweging nodig en eet in de vrije natuur wel zestien tot achttien uur per dag. Allemaal zaken waarmee je zoveel mogelijk rekening houdt. Anders krijg je gebreken of gedragsafwijkingen, dat is vaak ook wetenschappelijk aangetoond. Het blijkt bijvoorbeeld dat in groepstallen minder ziekte is dan onder paarden alleen in de box. Wanneer een paard houden onder soortgenoten niet kan, zoek je naar alternatieven om contact te maken en verveling voorkomen, zoals een geit als gezelschapsdier, gezamenlijke buitenritjes en een open box."
"De Dierenbescherming heeft een goede functie, maar moet soms wat realistischer zijn vind ik. Een paard kan het best wat langer in een trailer uithouden - ik ben zelf concoursrijder - als het vervoer maar goed geoutilleerd is. Met de leerlingen heb ik over zulke onderwerpen levendige discussies, er wordt goed over nagedacht. De liefde voor het paard kan ook onder de leerlingen wel eens doorslaan, ten nadele van het welzijn. Als je je paard altijd een deken opdoet bijvoorbeeld. Leuk is dat we tijdens de stage veel doen aan welzijn, veiligheid en trainingsopbouw. Daar wordt uitgebreid verslag van gedaan. Dit wordt ook gecommuniceerd aan de stagebieder, die er dan wat mee kan doen. Dus zo leveren de leerlingen al hun bijdrage."

Hil Mols van PTC+ Horst was projectcoördinator van het heroriëntatieproject 'Integratie van dierengedrag en welzijn in het onderwijs', dat liep van 1998 tot 2000. Een project dat dit wilde realiseren door het thema in te bedden in de onderwijsprogramma's veehouderij en dierhouderij.
"Uit een eerder onderzoek bleek destijds dat de scholen er weinig structureel aan deden. De redenen hiervoor waren: geen eis in de eindtermen, te weinig kennis van het onderwerp, geen goed lesmateriaal beschikbaar en geen aandacht ervoor vanuit het management. Helicon Opleidingen en AOC Oost participeerden in het project. Op beide opleidingen ontwikkelde zich de visie dat maatschappelijke verantwoordelijkheid onlosmakelijk is verbonden met ondernemen. Er is gewerkt aan het vormen van draagvlak en het bevorderen van deskundigheid over leersituaties rond de kennis en attitude over dierwelzijn. Zo werd een aantal belemmeringen om het thema een plek te geven weggenomen. Een manco bleef het gebrek aan leermiddelen. In een vervolgproject is een elektronisch leermiddel gemaakt met ondermeer een module gedrag en welzijn van het varken in bewegend beeld. Dit is sinds kort verkrijgbaar. Het Ontwikkelcentrum heeft een dergelijk leermiddel ontwikkeld voor gezelschapsdieren. Ik weet niet in hoeverre dierwelzijn op dit moment structureel in onderwijsprogramma's is opgenomen. Laatst werd ik wel gebeld door een studente van de HAS Den Bosch die vertelde dat men een onderzoek start naar de kennisdoorstroming over dierwelzijn."

Marleen Schepers

Partij voor de Dieren

Ton Dekker, secretaris Partij voor de Dieren: "Het onderwijs staat nog niet concreet in ons partijprogramma. Wat belangrijk is in het algemeen en voor deze mbo-opleidingen, is dat men enig benul krijgt van de ethologie van dieren, ervan uitgaande dat een dier niet alleen een verzameling van instincten en reflexen is, maar gevoelens, sociale verbanden en een relatie met zijn omgeving kent.
Zelfs van vissen is wetenschappelijk aangetoond dat ze kunnen leren van ervaringen. Ook dierenliefhebbers kunnen soms verkeerde aannames hebben. Ik ben betrokken bij een knaagdierencentrum en merk daar dat er genoeg mensen zijn die er vanuit gaan dat een konijn in een hok hoort bijvoorbeeld. De opleidingen zouden de veehouderij kritisch onder de loep moeten nemen en moeten bespreken in hoeverre de landbouwhuisdieren hier in staat gesteld worden om hun aangeboren gedragsrepertoire uit te voeren."